

ROZHOVOR S LEGENDOU

Profesor Radvan Urbanek – český pediater, který spojil střední Evropu

Když jsem v říjnu 1992 přijel díky stipendiu Schwarzenberské nadace do vídeňského Allgemeines Krankenhaus (AKH), uvítala mě při vstupu do budovy dětské kliniky tabulka: „Kinderklinik, Vorstand Univ. Prof. Dr. med. Radvan Urbanek“. Vzhledem k všude přítomným jménům českého původu na vývěsních štítech po celé Vídní mne český znějící jméno přednosty dětské kliniky nepřekvapilo – ostatně přednostou sousedící neurochirurgické kliniky byl Univ. Prof. Dr. med. Thomas Czech.

Až třetí den mi laborantka Susi v „Hormonlabor“ v podzemní Ebene 4, kde jsem pracoval, prozradila: „Und weisst du, Jan, dass unser Vorstand ein Tscheche ist?“

Vídeňská přednostenská pracovna profesora Radvana Urbanka byla na motolské rozměry poměrně skromná. Naše první setkání se odehrálo v němčině, ale měl jsem dojem, že profesor Urbanek je rád, že jsem přijel. Na poledních setkáních kliniky, zvaných „Dienstübergabe“, se na mne pak občas obracel.

Další rok uspořádal Radvan Urbanek první setkání postgraduálních studentů střeoevropských zemí. Byl si vědom, že lékaři ze zemí takzvaných „východních sousedů“ potřebují mezinárodní kontakty a podněty, ale nemají na ně finanční prostředky. Podařilo se mu získat sponzory, a tím umožnit účast každému, jehož přednáška byla přijata.

Setkání se uskutečnilo už téměř 30x a stalo se putovním. Časem se proměnilo v ESPCR – European Society of Paediatric Clinical Research. Později jsem se ho začal účastnit jako školitel svých postgraduálních studentů, naposledy v říjnu 2021 v Mariboru. Radvan Urbanek vždy byl při těchto setkáních garancí vysoké odborné

úrovně diskusí a spravedlivého hodnocení a současně spoluvytvářel přátelskou kolegiální atmosféru. Jen do Mariboru nepřišel – ne kvůli covidu, ale protože vichřice přerušila železniční spojení.

Radvane, narodil ses v roce 1943 v Praze. Odkud pocházeli tvoji rodiče?

Moji rodiče vyrostli se dvěma jazyky – češtinou a němčinou. Maminka se v narodila v Sudetech mezi Duchcovem a Teplicemi a chodila do německých škol. Otec se narodil ve Vídni, patřil k početné české menšině a navštěvoval české školy. Rodiče se poznali v Praze, kde se jim zalíbilo. Zůstali tam a měli československou státní příslušnost.

Německy se doma nemluvilo, protože to bylo po druhé světové válce problematické. Já se naučil němčinu až jako teenager a později hlavně při práci na klinice.

Kde jsi vystudoval medicínu?

Studoval jsem v letech 1961–1967 na Fakultě všeobecného lékařství Karlovy university, dnešní 1. lékařské fakultě. Pro pediatrii jsem se rozhodl později, až po stážích z dětského lékařství. Tam jsem obdivoval, jak se nemocné děti, na rozdíl od dospělých, rychle zotaví a uzdraví.

Profesor Janda rád vzpomíná na vaše společné působení na dětském oddělení v Českém Krumlově koncem 60. let. Byl to i pro tebe důležitý začátek profesní dráhy?

Moje první pediatrické místo mi doporučil prof. Blažek z Prahy, který mi říkal, že mám začít v Českém Krumlově, kde je možné vidět a léčit hodně pacientů. Tamější primář Dr. J. Havlík nás mladé lékaře hodně naučil, ale také od nás hodně požadoval. Byl jsem smutný, když v roce 1968 odešel do Švýcarska. Jeho nástupcem byl nejdrív kolega Jan Janda, který se o nás mladé lékaře velmi intenzivně staral. Později ale dostal místo na klinice v Praze, takže také odešel.

Máš chuť podělit se s námi o zážitky z tvého odchodu z Československa? V té době to nebylo tak jednoduché jako dnes...

Vzhledem k poměrům v Československu koncem 60. let jsem se rozhodl, že se pokusím získat místo v zahraničí. Vycestoval jsem k příbuzným do Západního Německa a začal jsem pracovat jako anesteziolog. Můj primář Dr. Berkel mi dal velkou příležitost naučit se intenzivní medicínu, což mi později pomohlo, když jsem se ucházel o pediatrické místo na Univerzitní dětské klinice ve Freiburgu im Breisgau.

Jak ses cítil jako český lékař mezi německými kolegy? Jaká byla tvoje profesní dráha v Německu? Pokud vím, ve Freiburgu jsi nakonec působil téměř dvě desetiletí.

Kliniku ve Freiburgu vedl na počátku mého působení profesor W. Künzer, později profesor M. Brandis. Měli jsme tam hodně pacientů jak z akutní, tak z chronické medicíny. Oba přednostové velmi přispěli k mému odbornému vzdělání. Hodně jsem se od nich naučil. Mezi všemi spolupracovníky tam panovala přátelská a kolegiální atmosféra, ochota poradit, pomoci; do dnešní doby se setkáváme jednou nebo dvakrát ročně v hostinci nedaleko Freiburgu.

V německém postgraduálním systému se mladí lékaři každých 6 měsíců střídají na různých odděleních a v ambulancích. Po zkoušce za 5 let získají titul „odborný lékař pro děti a dospívající“. Když chce lékař pak zůstat na klinice delší dobu, musí si zvolit určitý obor. Já jsem si vybral alergologii, klinickou imunologii a pneumologii. Abych mohl v tomto specializačním oboru samostatně pracovat, musel jsem absolvovat v roce 1978 zvláštní odbornou zkoušku. V roce 1980 jsem se pak v tom oboru habilitoval, a získal tím pozici „Oberarzt“. Během života se často objeví možnost změnit profesní dráhu. Většina odborných lékařů v Německu si dříve nebo později otevře vlastní privátní lékařskou praxi. Další možností je ucházet se o trvalé nebo vedoucí místo na jiných klinikách.

V roce 1990 jsi přesídlil do Vídně a nastoupil jsi na pozici přednosty největší dětské kliniky v celém Rakousku. Jak ses cítil po příchodu z německého do rakouského prostředí? Byla to pro tebe nová osobní i profesní výzva?

Ano, po 20 letech ve Freiburgu jsem se v mezinárodním konkurzu ucházel o vedoucí místo na oddělení všeobecné pediatrie Dětské univerzitní kliniky ve Vídni, které jsem – k mé radosti – získal. Jediná univerzitní dětská klinika ve Vídni byla nejenom obrovskou profesní, ale také velkou osobní výzvou. Ve Vídni jsou soustředěny všechny speciální pediatrické obory, léčba závažných akutních i chronických nemocí včetně náhrady funkce ledvin a transplantací jater, ledvin, plic a srdce. Jsou tam zkušení specialisté a skvělá spolupráce s odborníky z dospělé medicíny. Tyto možnosti mají jenom velké kliniky, které jsou většinou strukturované podle podoborů. My jsme měli na klinice ve Vídni zpočátku tři oddělení: všeobecnou pediatrii, kardiologii a neonatologii. Každé oddělení mělo vlastního vedoucího lékaře a jeden z nás se vždycky musel starat po určitou dobu o společný provoz celé kliniky.

Rakousko v té době utvářelo moderní medicínskou péči na vysoké úrovni, což se podařilo díky centralizaci některých léčebných výkonů a díky dobré komunikaci. Pro rodiny se tehdy poprvé otvírala možnost přijmout dítě na kliniku s jedním z jeho rodičů. To částečně usnadnilo ošetrovatelskou péči, ale hlavně to umožnilo rodičům školit se pro následující domácí léčbu – například u dětí, které jsou léčeny chronickou dialýzou, s onkologickým nebo kardiologickým onemocněním nebo s diabetem.

Přechod z Freiburgu do Vídně nebyl snadný, protože Rakousko se dívá na Německo jako na „většího bratra“. Zpočátku jsem se

musel hodně snažit, aby moji spolupracovníci přijímali mé návrhy a rozhodnutí. Na druhé straně celé spektrum pacientů v hlavním městě Rakouska bylo mnohem větší než ve Freiburgu. Byl jsem rád, že jsem ve Vídni našel velmi zkušené specialisty jako spolupracovníky.

Jako přednosta kliniky jsem získal řadu osobních kontaktů s důležitými osobami. V tehdejší české vládě byl u prezidenta Havla kancléřem kníže Karel Schwarzenberg, který za mnou na kliniku poslal Dr. med. Therese von Schwarzenberg. Ta vedla nadaci Medical Help Foundation a nabídla sponzorování pediatrie v České republice. Mé osobní vztahy s přednostou dětské kliniky v Motole doc. Jandou umožnily velkorysou podporu při vybavení dialyzačního střediska pro děti, které pak plně odpovídalo podobným zařízením v Evropě.

I když jsi obsáhl za svůj profesní život téměř vše, co sis mohl přát, z našeho pohledu nejvíce oceňujeme založení tradice každoročních setkání střeoevropských postgraduálních studentů. Co tě k tomu přivedlo?

Otevření hranic v roce 1990 byla jedinečná příležitost pro všechny. Zase bylo možné navázat odborné kontakty, které byly padesát let přerušené. Podařilo se nám získat podporu pro mezinárodní setkání, nejdříve ve Vídni, později také v dalších střeoevropských univerzitních městech. Seznámili jsme se tak s pediatrií z České republiky, Slovenska, Maďarska, Slovinska a ze sjednoceného Německa, kteří se těchto setkání aktivně účastnili a později tyto akce také organizovali. Naše zasedání jsme nejdříve nazývali „Pediatrická konference střeoevropských zemí“ a později „Paediatric Clinical Research“, aby se i pediatrii z dalších zemí mohli k naší iniciativě připojit. Naším cílem bylo posílit pediatrické vědecké aktivní skupiny a podporovat jejich vzájemnou spolupráci. To se dlouhá léta dobře daří, v roce 2021 se v Mariboru konalo již 29. setkání.

Náš časopis čtou i mladí pediatrii. Máš pro ně ze své životní zkušenosti radu, která jim pomůže při plánování jejich profesní dráhy?

Už mnohokrát jsem byl požádán o doporučení, jak postupovat, když mladá lékařka či mladý lékař chce úspěšně zahájit profesní dráhu v pediatrii. Důležité je mít před očima jasný cíl. Základem je ale kvalitní odborné vzdělání – a pokud mohu posoudit, je kvalita medicínského vzdělání v Česku i na Slovensku velmi dobrá. Velkým přínosem jsou také stáže na dobrých zahraničních klinikách a kontakty se specialisty z jiných zemí. I když začátky nejsou snadné, mladí lékaři na velkých a univerzitních klinikách by měli také brzy začít publikovat v mezinárodních odborných časopisech, pokud možno s dobrým impakt faktorem. Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že až po určitém čase toto úsilí přináší úspěch a uspokojení. V každém případě si ale myslím, že pediatrie je správná volba.

JAN LEBL